

Predmet C-420/20**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

9. rujna 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sofijski rajonen sad (Bugarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

7. kolovoza 2020.

Optuženik u kaznenom postupku:

HN

Predmet glavnog postupka

Kazneni postupak protiv državljanina treće zemlje koji ne može biti osobno prisutan na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega jer su ga bugarska tijela vratila u njegovu zemlju podrijetla i izrekla mu „zabranu ulaska i boravka u Republici Bugarskoj“.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje prava Unije, članak 267. stavak 2. UFEU-a

Prethodna pitanja

1. Je li dopušteno ograničenje prava optuženikâ predviđenog člankom 8. stavkom 1. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) da osobno sudjeluju na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njih, koje je propisano nacionalnim zakonodavstvom, u skladu s kojim se službeno optuženim strancima može izreći upravna zabrana ulaska i boravka u državi u kojoj se vodi kazneni postupak?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo prethodno pitanje, bi li se ispunili uvjeti predviđeni člankom 8. stavkom 2. točkama (a) i/ili (b) Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) u pogledu vođenja rasprave u odsutnosti stranog optuženika ako je bio propisno obaviješten o kaznenom predmetu i o posljedicama neopravdanog nedolaska te ako ga zastupa opunomoćeni branitelj kojeg je optuženik sâm imenovao ili ga je imenovala država, ali se njegovoj osobnoj nazočnosti protivi zabrana ulaska i boravka u zemlji u kojoj se vodi kazneni postupak, a koja je donesena u okviru upravnog postupka?

3. Je li dopušteno nacionalnim zakonodavstvom preoblikovati pravo optuženika na temelju članka 8. stavka 1. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) da sudjeluje na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega u njegovu postupovnu obvezu? Konkretno: osiguravaju li države članice na taj način višu razinu zaštite u smislu uvodne izjave 48. ili takva praksa, naprotiv, nije u skladu s uvodnom izjavom 35. te direktive, u kojoj se navodi da navedeno pravo optuženika nije apsolutno i da ga se može odreći?

4. Je li dopušteno da se optuženik unaprijed tijekom istražnog postupka jasno odrekne prava na temelju članka 8. stavka 1. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) da osobno sudjeluje na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega, pod uvjetom da je optuženik bio obaviješten o posljedicama neopravdanog nedolaska?

Navedene odredbe prava Unije i navedena sudska praksa

Direktiva (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.): uvodne izjave 35. i 48., članak 8. stavci 1. i 2.

Navedene nacionalne odredbe

Nakazatelen kodeks (Kazneni zakonik, Bugarska, u daljnjem tekstu: KZ)

Članak 93. točka 7.:

„Teško kazneno djelo’ je kazneno djelo za koje je zakonom predviđena kazna oduzimanja slobode u trajanju duljem od pet godina, doživotna kazna zatvora ili doživotna kazna zatvora bez mogućnosti pretvaranja [u vremenski ograničenu kaznu zatvora].”

Članak 308. stavci 1. i 2.:

„(1) Osoba koja izradi nevjerodostojnu službenu ispravu ili krivotvori službenu ispravu radi uporabe kaznit će se zbog krivotvorenja isprave kaznom oduzimanja slobode do tri godine.

(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. [...] počinjeno u pogledu bugarskih ili stranih identifikacijskih isprava [...], kazna oduzimanja slobode iznosi najviše osam godina.”

Članak 316.:

„Kazna predviđena u prethodnim člancima ovog poglavlja također se primjenjuje na osobu koja namjerno uporabi nevjerodostojnu ili krivotvorenu ispravu [...] ako se ne može smatrati kaznenopravnom odgovornom za sâmu izradu isprave.”

Nakazatelno-procesualen kodeks (Zakonik o kaznenom postupku, Bugarska, u daljnjem tekstu: ZKP)

Članak 247.b stavak 1.:

„Optuženiku se na temelju naloga suca izvjestitelja dostavlja preslika optužnice. Optuženik se prilikom dostave optužnice obavještava o određivanju prethodnog ročišta i pitanjima navedenima u članku 248. stavku 1., o njegovu pravu da se pojavi s braniteljem i mogućnosti koja mu je dana da se imenuje branitelj u slučajevima predviđenima u članku 94. stavku 1. kao i o činjenici da se u njegovoj odsutnosti može održati rasprava i donijeti presuda u kaznenom postupku ako su ispunjeni uvjeti iz članka 269.”

Članak 248. stavak 1.:

„Na prethodnom ročištu raspravlja se o sljedećim pitanjima:

1. spada li predmet u nadležnost suda;
2. postoje li razlozi za obustavu ili prekid kaznenog postupka;
3. je li tijekom istražnog postupka došlo do bitne povrede postupovnih pravila koja je dovela do ograničavanja postupovnih prava okrivljenika, oštećenika ili njegovih nasljednika;

[...]”.

Članak 269. stavci 1. i 3.:

„(1) Optuženikova nazočnost na raspravi obvezna je u kaznenim stvarima u kojima je optužen za teško kazneno djelo.

[...]

(3) Pod uvjetom da to ne sprečava utvrđivanje objektivne istine, u predmetu se može održati rasprava u odsutnosti optuženika ako:

[...]

4. boravi izvan Republike Bugarske, a:

- a) njegovo prebivalište nije poznato;
- b) ne može ga se pozvati zbog drugih razloga;
- c) bio je propisno pozvan i nije naveo opravdane razloge za svoj nedolazak.”

Zakon za čuždencite v Republika Balgaria (Zakon o strancima u Republici Bugarskoj, u daljnjem tekstu: Zakon o strancima)

Članak 10.:

„(1) Izdavanje vize ili ulazak stranca odbit će se ako:

[...]

7. je pokušao ući ili provesti se upotrebom nevjerodostojnih ili krivotvorenih isprava odnosno nevjerodostojne ili krivotvorene vize ili boravišne dozvole;

[...]

Točka 22. postoje informacije prema kojima je cilj njegova ulaska da se zemlja koristi kao tranzitna zemlja za migraciju u treću zemlju.

[...]

(2) U slučajevima iz stavka 1. viza se može izdati ili se ulazak na državno područje Republike Bugarske može dopustiti iz humanitarnih razloga, ako je to u interesu države ili radi ispunjavanja međunarodnih obveza.”

Članak 41.:

„Vraćanje se određuje ako:

[...]

5. se utvrdi da je stranac zakonito ušao preko državne granice, ali pokušava napustiti zemlju na mjestu prijelaza koje nije ovlašteno u tu svrhu ili s nevjerodostojnom ili krivotvorenom putovnicom ili ispravom koja zamjenjuje putovnicu.”

Članak 42.h:

„(1) Zabrana ulaska i boravka na državnom području država članica Europske unije određuje se ako:

1. su ispunjeni uvjeti iz članka 10. stavka 1.;

[...]

(4) se zabrana ulaska može odrediti zajedno s prisilnom mjerom iz članka 40. stavka 1. točke 2. ili članka 41. ako su ispunjeni uvjeti iz članka 10. stavka 1.”

Kratak prikaz činjeničnog stanja i postupka

- 1 HN je albanski državljanin. Ne vlada bugarskim jezikom, tako da se komunikacija s njim odvija na albanskom jeziku pomoću tumača kojeg imenuju pravosudna tijela.
- 2 HN je 11. ožujka 2020. uhićen na temelju naloga policijskog tijela u trajanju od najviše 24 sata zbog utvrđenja koja se odnose na krivotvorenje isprave počinjene istog dana, odnosno na pokušaj napuštanja bugarskog državnog područja na graničnom prijelazu u zračnoj luci u Sofiji s nevjerodostojnim stranim službenim identifikacijskim ispravama.
- 3 Istražni postupak zbog utvrđenog kaznenog djela pokrenut je još istog dana, odnosno 11. ožujka 2020.
- 4 Nalogom na temelju članka 41. točke 5. i članka 44. stavka 1. ZSRB-a ravnatelj Granično policejsko upravljenje Sofia (Uprava granične policije u Sofiji, u daljnjem tekstu: UGP u Sofiji) odredio je 12. ožujka 2020. protiv HN-a prisilnu mjeru vraćanja u zemlju podrijetla, tranzitnu zemlju ili treću zemlju”. Drugim nalogom na temelju članka 42.h stavaka 3. i 4. u vezi s člankom 10. stavkom 1. točkama 7. i 22. i člankom 44. stavkom 1. ZSRB-a ravnatelj UGP-a u Sofiji također je 12. ožujka 2020. odredio protiv HN-a prisilnu mjeru zabrane ulaska i boravka u Republici Bugarskoj u trajanju od pet godina, počevši od 12. ožujka 2020. do 11. ožujka 2025. U glavnom postupku ništa ne upućuje na to da su se ti nalozi pobijali u upravnom ili sudskom postupku.
- 5 Odlukom istražnog tijela u okviru pokrenutog istražnog postupka HN je 23. travnja 2020. službeno optužen za počinjenje kaznenog djela iz članka 316. u vezi s člankom 308. stavicima 1. i 2. KZ-a. Konkretno, stavlja mu se na teret da je 11. ožujka 2020. namjerno uporabio nevjerodostojne strane službene identifikacijske isprave, odnosno lažnu grčku putovnicu i lažnu grčku osobnu iskaznicu, a pritom ga se ne može smatrati kazneno odgovornim za sâmu izradu tih dokumenata.
- 6 HN i njegov branitelj, imenovan po službenoj dužnosti, saznali su 27. travnja 2020. za odluku o službenoj optužbi protiv njega, pri čemu je HN u prisutnosti tumača obaviješten o svojim pravima na temelju ZKP-a, uključujući odredbe članka 269. ZKP-a o održavanju rasprave u odsutnosti i njegovim posljedicama.

HN je tijekom saslušanja održanog istog dana izjavio da razumije prava koja su mu se izložila, da se ne želi pojaviti na suđenju jer bi mu to „uzrokovalo nepotrebne troškove” te da je svoju obranu „na raspravi u odsutnosti” u potpunosti povjerio svojem branitelju imenovanom po službenoj dužnosti.

- 7 Sofijski rajonen sad (Općinski sud u Sofiji, Bugarska) zaprimio je 27. svibnja 2020. optužnicu protiv HN-a za kazneno djelo predviđeno člankom 316. KZ-a u vezi s člankom 308. stavcima 1. i 2. KZ-a, nakon čega je pred sudom pokrenut kazneni postupak u kojem je podnesen ovaj zahtjev za prethodnu odluku.
- 8 Sofijski rajonen sad (Općinski sud u Sofiji) je odlukom od 24. lipnja 2020. zakazao prethodno ročište u toj kaznenoj stvari za 23. srpnja 2020. Izvjestitelj je s obzirom na zahtjeve iz članka 274.b stavka 3. ZKP-a naložio da se HN-u putem Direkcije Migracija (Uprava za migracije, Bugarska) pri Ministerstvu na vatrešnite raboti (Ministarstvo unutarnjih poslova, u daljnjem tekstu: MUP) dostave preslike navedene odluke i optužnice, zajedno s prijevodom na albanski. U tom je nalogu također navedeno da je u skladu s člankom 269. stavkom 1. ZKP-a obvezna nazočnost optuženika na raspravi i da se postupak u njegovoj odsutnosti može provesti isključivo pod uvjetima predviđenima člankom 269. stavkom 3. ZKP-a.
- 9 Taj je sud 16. srpnja 2020. dopisom osoblja Uprave MUP-a za migracije obaviješten da je HN-a 16. lipnja 2020. otpustila ustanova za privremeni smještaj stranaca i da je premješten na nacionalnu granicu Republike Bugarske radi izvršenja prisilnih mjera vraćanja u zemlju podrijetla, tranzitnu zemlju ili treću zemlju i petogodišnje zabrane ulaska i boravka u Republici Bugarske koje su protiv njega donesene. Ta je okolnost spriječila da se optuženika propisno obavijesti o sudskom postupku koji je protiv njega pokrenut.

Bitni argumenti stranaka u glavnom postupku

- 10 Optuženi HN nije se očitovao jer je bio prisilno odveden izvan zemlje, a njegovo boravište trenutačno nije poznato pravosudnim tijelima.
- 11 Optuženikova braniteljica imenovana po službenoj dužnosti nije se izričito očitovala u tom pogledu te je propustila rok koji joj je određen za postavljanje dodatnih pitanja, koja bi eventualno trebala navesti u zahtjevu za prethodnu odluku.
- 12 Na raspravi održanoj 23. srpnja 2020. navela je da HN nije bio obaviješten o pokrenutom sudskom postupku i da stoga taj postupak treba provesti u njegovoj odsutnosti u skladu s općim pravilima.
- 13 Državni odvjetnik nije se izričito očitovao u tom pogledu te je propustio rok koji mu je određen za postavljanje dodatnih pitanja, koja bi eventualno trebala navesti u zahtjevu za prethodnu odluku.

- 14 Na raspravi održanoj 23. srpnja 2020. državni odvjetnik pojasnio je da su uvjeti za održavanje rasprave u odsutnosti ispunjeni u predmetnom slučaju s obzirom na to da se optuženik nalazi izvan zemlje i da nije poznato njegovo prebivalište.

Kratak prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 15 Predmet istrage u ovom postupku jest navodno sudjelovanje HN-a u kaznenom djelu za koje ga valja smatrati kazneno odgovornim, pri čemu sud koji odlučuje o meritumu mora donijeti konačnu odluku o krivnji ili nedužnosti osobe.
- 16 Međutim, najprije valja odgovoriti na načelno pitanje je li dopušteno prisilnom mjerom izvršne vlasti kojom se osobi određuje dugoročna zabrana ulaska na državno područje Republike Bugarske ili boravka na državnom području Republike Bugarske ograničiti osobno sudjelovanje optuženika na raspravi u kaznenom postupku koji se protiv njega vodi.
- 17 Iz svih prethodnih razmatranja proizlazi da je na Sudu Europske unije da odluči o tome je li dopušteno ograničenje prava optuženikâ predviđenog člankom 8. stavkom 1. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) da sudjeluju na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njih, koje je propisano nacionalnim zakonodavstvom, u skladu s kojim se službeno optuženim strancima može izreći upravna zabrana ulaska i boravka u državi u kojoj se vodi kazneni postupak.
- 18 Prisilno udaljšavanje optuženika iz zemlje kao i zabrana ulaska i boravka koja mu je izrečena onemogućuju njegovo osobno sudjelovanje u postupku, osobito na održanom prethodnom ročištu, nakon kojeg više ne može istaknuti eventualne povrede prava obrane tijekom istražnog postupka. U glavnom postupku sud je održao prethodno ročište unatoč odsutnosti optuženika kako bi ušao u fazu sudske istrage s obzirom na to da je bugarskim pravom dana pravna mogućnost pokretanja postupka pred Sudom Europske unije tek u fazi sudske istrage. Međutim, ne postoji nikakva postupovna prepreka za ponovno održavanje prethodnog ročišta ako se osoba osobno pojavi.
- 19 U skladu s člankom 10. stavkom 1. točkom 7. ZSRB-a, ulazak stranca odbit će se ako je pokušao ući ili provesti se upotrebom nevjerodostojnih ili krivotvorenih isprava. Odredbom članka 10. stavka 2. ZSRB-a predviđena je iznimka iz humanitarnih razloga ili ako je to u interesu države ili radi ispunjavanja međunarodnih obveza.
- 20 Iz ispitivanja navedenih odredbi proizlazi da osobno sudjelovanje stranca na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega, nakon što je pokušao ući ili provesti se upotrebom nevjerodostojnih ili krivotvorenih isprava, ovisi o prethodnom izričitom odobrenju koje nije podvrgnuto sudskom nadzoru izvršnih tijela, čime se *de facto* stvara niz upravnih prepreka koje utječu na pravo na pošteno suđenje.

- 21 U slučaju potvrdnog odgovora na prvo prethodno pitanje, na Sudu Europske unije je da pojasni bi li se ispunili uvjeti predviđeni člankom 8. stavkom 2. točkama (a) i/ili (b) Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) u pogledu vođenja rasprave u odsutnosti stranog optuženika ako je bio propisno obaviješten o raspravi i o posljedicama neopravdanog nedolaska te ako ga zastupa opunomoćeni branitelj kojeg je optuženik sâm imenovao ili ga je imenovala država, ali se njegova osobna nazočnost protivi zabrani ulaska i boravka u zemlji u kojoj se vodi kazneni postupak, a koja je donesena u okviru upravnog postupka.
- 22 Odgovor na drugo prethodno pitanje važno je za daljnje vođenje postupka od strane suda, odnosno za odluku hoće li u skladu s međunarodnom praksom koja je na snazi poduzeti mjere za utvrđivanje boravišta optuženika u inozemstvu, obavijestiti ga o postupku te okončati postupak u njegovoj odsutnosti, ali u prisutnosti branitelja određenog po službenoj dužnosti ili će prekinuti kazneni postupak tijekom trajanja zabrane izrečene u okviru upravnog postupka kako bi se osiguralo neograničeno ostvarivanje prava na osobno sudjelovanje na raspravi.
- 23 U skladu s odredbom članka 269. stavka 1. ZKP-a, optuženikova nazočnost na raspravi obvezna je u kaznenim stvarima u kojima je optužen za teško kazneno djelo, pri čemu je u skladu sa stavkom 3. dopušteno njezino održavanje u odsutnosti isključivo ako to ne sprečava utvrđivanje objektivne istine. Zbog tog je pravila potrebno da Sud Europske unije također odluči o pitanju je li dopušteno nacionalnim zakonodavstvom preoblikovati pravo optuženika na temelju članka 8. stavka 1. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) da sudjeluje na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega u njegovu postupovnu obvezu te, konkretno, osiguravaju li države članice na taj način višu razinu zaštite u smislu uvodne izjave 48. ili takva praksa, naprotiv, nije u skladu s uvodnom izjavom 35. te direktive, u kojoj se navodi da navedeno pravo optuženika nije apsolutno i da ga se može odreći.
- 24 Odgovor na treće prethodno pitanje preduvjet je za zakonito održavanje sudske rasprave u odsutnosti optuženika, ako to ne sprečava utvrđivanje objektivne istine, u slučaju da je propisno obaviješten o postupku, a, neovisno o zabrani ulaska i boravka u Republici Bugarskoj koja je izrečena u okviru upravnog postupka, jasno se odriče svojeg prava da sudjeluje na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega.
- 25 Ako Sud Europske unije na treće prethodno pitanje odgovori na način da je dopušteno nacionalnim preoblikovati pravo optuženika na temelju članka 8. stavka 1. Direktive 2016/343 da sudjeluje na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega u postupovnu obvezu, na njemu je da pojasni može li se optuženik unaprijed tijekom istražnog postupka jasno odreći tog prava, pod uvjetom da je bio obaviješten o posljedicama neopravdanog nedolaska.

- 26 Iz zapisnika saslušanja HN-a u okviru istrage proizlazi da je on u prisutnosti tumača i svojeg branitelja imenovanog po službenoj dužnosti bio obaviješten o svojim pravima na temelju ZKP-a, uključujući odredbe članka 269. ZKP-a o održavanju rasprave u odsutnosti i njegovim posljedicama. HN je izričito izjavio da razumije prava koja su mu se izložila, da se ne želi pojaviti na suđenju jer bi mu to „uzrokovalo nepotrebne troškove” te da je svoju obranu „na raspravi u odsutnosti” u potpunosti povjerio svojem branitelju imenovanom po službenoj dužnosti. Međutim, to je odricanje izjavljeno prije nego što je sud zaprimio optužnicu i stoga prije datuma nastanka prava na sudjelovanje na raspravi, što može izazvati osnovane sumnje u pogledu nastupanja njegovih pravnih posljedica.

RADNI DOKUMENT